

նայ գաղափար մը ստանալ թէ որչափ ահաւոր երեւոյթ ունի այս յիշատակարանը, բաւական է ըսել որ Յիսուս մանկան գլուխը միայն՝ 2200 ֆունդ կը կշռէ։ Այս յաղթ արձանը իր բարձր գագաթէն՝ բոլոր Գաղղիոյ վրայ կը նայի, և անոր համար ալ իրաւամբ՝ Գաղղիոյ Նոդըր Տամ անունը կը կրէ։

ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՐԻՈՔ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

(Տես էրես 306)

Մեծատան մը տան ուսուցիչը

Այն ատենէն սկսեալ երբ իշխանը իր բարեյիշատակ կողակցին գերեզմանին անձամբ այցելութեան գնաց, օր աւուր վրայ դէպ ի աղէկը կը դիմէր. և քահանային խրատուն հետեւելով՝ բացօթեայ տեղեր կ'անցընէր ժամանակը, որով լեւրանց զովութիւնը անտառաց և հովտաց առողջարար հոտը իրեն շատ օգուտ կ'ընէին։ Առաջուան պէս սկսաւ նորէն սիրած զբօսանքը ի գործ դնել. քահանայն ալ շատ անգամ անոր ընկեր կ'ըլլար։ Բայց այն շրջագայութեանց մէջ եթէ կարելի ըլլար գիտող ըլլալ անոնց՝ յայտնի կրնար կարգացուիլ քահանային դիմաց վրայ՝ որ կ'ուզէր և կը ջանար իշխանին բան մը զուրցնել, բայց չհամարձակելով ինք զինքը կը բռնէր, զգալով որ իր ըսելու բանը շահաւէտ ընելու ժամանակը չէր եկած։

Դրացի կալուածատէր մը, որուն հետ սերտ բարեկամ էր մեր իշխանը, օր մը իրեն քաղաքավարական նամակ մը գրելով՝ կը ծանուցանէր թէ քանի մը ամսէ ի վեր տունը ուսուցիչ մը առեր էր տղոց համար, որ այնպիսի հանճարաւոր տաղանդի տէր էր, և անանկ բնական կերպով կը վարուէր տղոց հետ՝ որ խաղալով հետեւնին՝ անոնց ամեն բան կ'ուսուցանէր. ուստի և կը յորդորէր

զինքը որ իր տղայքն ալ այս վարժապետին խաւրէ։

Այս բանիս հաճելով մեր իշխանը իսկոյն հաւանութիւն տուաւ. և խօսք զրին մէջերնին որ վարժապետը շաբաթ մը կալուածատիրոջ տղոցմով իշխանին տունը գայ, և փոփոխակի շաբաթ մըն ալ իշխանին տղայքն անոր տունը երթան. և այս կարգը շարունակ պահուի։ Երկու բարեկամաց ալ ունեցած ձիոց ու կառաց զիւրութիւնը, ամեն օրու անբարեխառնութեանց դժուարութիւններու դարման էր։ Ուստի և տղայքն ալ ըստ այսմ պայմանի, մերթ հոս մերթ հոն ուսման ընթացքնին անվրէպ կը կատարէին։

Սակայն ժողովրդապետը շատ չէր ախորժած որ իշխանը դրացի բարեկամին նամակ գրելէն առաջ՝ իրեն չէր հարցուցած ուսուցչին որպիսութիւնը, ուստի և մարդավարութեան անտեղի բան մը չընելու համար՝ չէր ուզեր կանխել ճշմարիտը զուրցնել։ Թէպէտ և տղայքը կարդալ, գրել, հաշուել կը սորվէին, սակայն քրիստոնէավայել կրթութիւն չէին առնել՝ որուն վրայ չէր անդրադառնար իշխանը, տեսնելով որ ամբողջ քրիստոնէական վարդապետութիւնը ի բերան կը սորվին։ Այլ քահանայն ուրիշ խորին կերպով մտածելով գոհ չէր ըլլար. վասն զի երբեմն տղայքը քննելու ժամանակ անոնց տուած պատասխանէն կը չափէր թէ ուսուցչին կերպը շատ պակասաւոր է. անոր ջանքը միայն տղոց միտքը սրելն ըլլալով՝ անոնց սիրտը, որ հոգւոյն պարտէզն է, կորդ անմշակ կը թողուր։ Ասիկայ իշխանին հասկըցնելը և զինքը հաւանութեան բերելը շատ դժուար կ'երևար քահանային, մանաւանդ որ վարժապետն իշխանին սիրտը բովանդակ իրեն գրաւած էր։ Սակայն կը խորհէր թէ օր մը յարմար ատենը կու գայ. վասն զի փորձ ըլլալով գիտէր թէ գործ մը լաւագոյն կերպով ընելու համար՝ պէտք չէ փութալ, որով կը լռէր երբ իշխանը զուսուցիչը գովելէն չէր կշտանար։ Քահանային լռութիւնը ժամանակաւ արթնութեան

բերաւ զիշխանը . և երբ օր մը զբօսա-
նաց պատճառաւ առաւօտանց դուրս
գացեր էր քահանային հետ քայլելու ,
սկսաւ անբաւ գովեստներ բարդել վար-
ժապետին վրայօք . բայց անիկայ բերա-
նը չէր բանար և ոչ իսկ հաւանութեան
նշան կու տար : Ան ատեն հարցուց իշ-
խանը .

— Արդեօք վարժապետին կերպին
վրայ գանգատ մ'ունիս :

— Ուստի շարժած կ'ընես ինծի այս
հարցմունքը , ըսաւ քահանայն զարման-
քով և սրտի ուրախութեամբ :

Քահանային խօսքին վրայ քիչ մը
դժկամակեցով ըսաւ իշխանը .

— Ուրեմն ի՞նչ կը նշանակէ այն , որ
երբ ես հայրական սրտիս ուրախութիւ-
նը կը յայտնեմ , դու միշտ լուռ կը կե-
նաս :

— Ներէ , տէր իշխան , բոլորովին
սխալ է դատաստանդ , ժպտելով պա-
տասխանեց քահանայն , վասն զի խո-
հեմութեամբ լուռ կենալէն չի հետեւիր
որ ես անոր կերպին վրայ համարմունք
չունիմ . տղոց կրթութեան համար մէկը
մէկ ոճ կը բռնէ միւսը այլ ոճ . բայց այս
այլ և այլ տեսակ կրթութիւնք միջա-
վայրի մը վրայ կը յենուն , ինչուան նոյն
միջոցը պէտք է սպասեմ . ասոր համար
ժամանակէն առաջ վճիռ տալէն կը վախ-
նամ այն մարդուն՝ զոր հռուանց տե-
սեր եմ և երբեք բռնած եղանակին վրայ
չեմ խօսած հետը :

— Եթէ հաճիս , սիրելի բարեկամ,
կրնաս անոր հետ այսօր երես առ երես
ծանօթանալ . ուստի եկուր վար երթանք
ծովակին ամիունքը , և անտի նաւակով
ինչուան դուրս ցըցուած ժայռին մօտ .
հոն քառորդէ մը կը հասնինք իմ բարե-
կամիս տունը : Այսօր օդը մաքուր է ,
ծովակը հայլիի պէս ջինջ և երկինքը
բնաւ ամպ չերևար :

— Քու պատուական հրաւերդ սիրով
կ'ընդունիմ , և շատ կ'ուրախանամ որ
այս առթիւ վարժապետը ճանչնալով ,
ես ալ քեզի հետ պիտի գովեմ զանիկայ :

Դսկոյն ըճափին քովը իջնալով վայե-
լուչ տնակի մը դուռը զարկին , նաւա-

կալար աղբատ Եկիտիօսը դուրս ելաւ .
աղաչեցին անոր որ դրամին առնելով
զիրենք դիմացի ժայռը տանի : Կորովի
ծերը տեսնելով զքահանայն և զիշխանը՝
մեծ յարգանք սպիտակափայլ գլուխը
բացաւ և փութաց կատարել անոնց
խնդիրը . երկուքն ալ նաւակին մէջ
նստան , և ծեր Եկիտիօսը թիակը ձեռքն
առնելով սկսաւ քաշել ջրոյն հոսմա-
նը հակառակ , այնպէս ուժով որ կը
ստիպուէր մարդ կարծել թէ ծերու-
թիւնը անոր գլխոյն մազերը միայն ճեր-
մեկցուցեր էր , իսկ ուժը կարող չէր ե-
ղած տկարացրնել :

Իշխանը կնոջ մահուրէն ետքը այս
առաջին անգամ էր որ լծին վրայ ճամ-
բորդութիւն կ'ընէր , որուն չորս դին
լի էին գեղեցիկ տեսարաններ . ամեն
մասնաւոր տեղուանք կը յիշեցնէին
իրեն այն երջանիկ օրերը՝ զորոնք կողա-
կըցին հետ Ալպեանց գեղեցկութիւնքը
դիտելու անցուցեր էր : Քահանայն արթ-
նութեան մէջ երազող իշխանին թոյլ
կու տար ընկղմել խոր մտածութեանցը
մէջ . իսկ ինքը ծեր Եկիտիօսին հետ
ձկնորսութեան վրայ կը խօսէր , և ու-
րիշ այն տեսակ նիւթոց վրայ՝ որոց միա-
միտ ձկնորս մը կրնար պատասխանել ,
որուն անմեղ նայեցուածը միայն կը
վկայէր Աստուծոյ պարգեւածին զոհու-
թիւնը :

Վերջապէս հասան ժայռին քով , և
ծանծաղ տեղէ մը աւազին վրայ մօտեցը-
նելով նաւակը , քահանայն ու իշխանը
դուրս ելան , պատուիրելով Եկիտիօսին
որ կէսօրէն ետքը նորէն գառնայ : Օդը
անտանելի տաք ըլլալով՝ երկու բարե-
կամը կ'ուրախանային որ ճամբանին
խիտ կաղամախեաց անտառի մը միջէն
կ'ընէին . զըլխարկնին հանեցին , որպէս
զի ճակատին քաղցր զովութիւնը վայե-
լէ . և մաքուր վտակէ մը , որ կաթի պէս
սպիտակ աւազին վրայէն կը սահէր ,
ջուր խմելով , կամաց կամաց դէպ 'ի
մօտերիմ կալուածատիրոջ տունը գնա-
ցին , որուն պատուհանքը արևուն լոյսը
ցոլացնելով , տերևոց միջէն աստեղաց
պէս կը փայլէին : Տանտէրը պատրջա-

մէն տեսնալով զիրենք բարե տուաւ, յետոյ իսկոյն վար իջնելով՝ պարտէզը հրաւիրեց. վասն զի տուն երթալու համար հարկ էր պարտիզէն անցնիլ: Տղայքը ուրախութեամբ ցատկելով զի մացնին եկան վարժապետին հետ որ հոն շուքի մը տակ տղոց դաս կու տար:

Այս կեանքիս մէջ յաճախ կը պատահի, որ մարդիկ անգամ մը միայն տեսնելով մէկ մը, անոր վրայ կամբարեկամական սէր կը կապեն և կամբնական խորշում մը կը զգան առանց պատճառը ըմբռնել կարենալու: Երբ քահանայն առաջին անգամ տեսեր էր վարժապետը՝ անհաճոյ երեցեր էր իրեն. հիմա ալ նոյնպէս անոր երևոյթը աւելի աղէկ տպաւորութիւն մը չըրաւ վրայն. ուստի կը հարկադրէր անոր հետ զգուշութեամբ վարուելու՝ որ քաղաքավարական ձևերով կը պատուէր զինքը:

— Խնդրեմ, ըսէ ինծի, տղոցս վրայ դո՛հ ես, հարցուց իշխանը վարժապետին, նախ դրացի բարեկամին հետ տեսնուելով և ձեռքը թոթմելով:

— Շատ դո՛հ եմ, տէր իմ, պատասխանեց վարժապետը, (որ դեռ երիտասարդ ըլլալով՝ պճնազարդ զգեստ մը հագեր էր,) կէս մէջքովը ծռելով և թեւերուն ծայրի զարդը մատերուն ծայրովը շտկելով: Տղոց գիրը, կ'ըսէր, օր աւուր վրայ կ'աղէկնայ, ձեռքերնին կը վարժի, երթալով իրենց ալ հեշտ ու սիրելի կ'ըլլայ. գրավարժութիւննին աղէկ բացուեր է, և թուաբանական հաշիւներ ընելու առաջուան պէս դժուարութիւն չեն քաշեր. միայն բերնուց դժուարաւ կը սորվին. բայց ես չեմ վախնար, այլ կը յուսամ որ շատ կըրթութեամբ օր մը այն ալ կը գիւրանայ իրենց:

— Փութա, բայց զգուշաւոր եղիր:

Այս խօսքին վրայ, որ քահանայն աւելի իրեն համար կ'ըսէր քան թէ վարժապետին, կը ծիծաղէր վարժապետը ըսելով.

— Այդ բանը յիրաւի հին յարգելի առակ մըն է, բայց հիմա մեր ատենը չիզօրեր. վասն զի հիմա տղայքը կայծա-

կի պէս յառաջ կը մղեն գիտութեանց ետեւէն հասնելու. ուստի մտաց սրութիւնը շատ հարկաւոր է: Որպէս զի իմ աշակերտքս ուրիշ տաղանդաւոր տղոցմէ վար չիման, ինչպէս իրենց ծնողքն ալ նոյն փոյթը կը ցուցնեն, իրենց մայրենի լեզուին հետ կը սորվեցընեմ գաղղիներէն ալ, և քիչ ատենէն լատիններէն ալ պիտի սկսիմ, որովհետեւ լեզուագիտութիւնը բանալի է ամեն գիտութեանց:

— Ուրեմն իմ կարծիքս շատ տարբեր է քուկինէդ, ըսաւ քահանայն տըխուր դէմքով. վասն զի ըստ ճշմարիտ կարծեացս, Աստուծոյ երկիւղը իմաստութեան ծագմանը բանալին է, նա միայն բարի վարուց հիմը կը դնէ. վասն զի ո՞վ չիգիտեր թէ քան զամեն չար չարագոյն է մեղքը. նա միայն իմաստութեան սկիզբը կ'ուսուցանէ, զոր անխըտիր ամենքը կրնան ուսանիլ: Իմ ըսածս քրիստոնէից գիտութիւնն է. և ամեն լուսաւորութիւն մտաց՝ որ այս գիտութենէն օտար է, ըստ իմ տեսութեանս շատ վտանգաւոր է: Ով որ ապահով ու զենայ բնակիլ, յարգոյ ուսուցիչ, պէտք է ամուր շէնք շինէ, և ամուր շէնքը աղէկ հիմն կը պահանջէ. իսկ ամեն ուսմանց հիման հաստատուն վէմը կրօնքը կը դնէ: Ուր կրօնք կայ՝ հոն ամեն գիտութիւնք կ'ուսումնան կը ծաղկին. իսկ կրօնք չեղած տեղեր՝ գիտութիւնք շատ անգամ մարդկութեան վրայ անէծք ու պատիժ կը բերեն:

— Ո՞վ Աստուած, ինչ կը լսեմ. մի կարծեր թէ ես կրօնից ուսմունքը կ'աւհամարհեմ. Աստուած պահէ. ահա աշակերտքս ապացոյց ըլլան քեզի, որոնք քրիստոնէական վարդապետութիւնը աղէկ գիտեն 'ի բերան:...

Քահանայն անոր խօսքը կտրելով ըսաւ.

— Այո, աղէկ գիտեն 'ի բերան, ես ալ կը վկայեմ, վասն զի առաջուց տունը փորձեր եմ զիրենք. բայց այս բաւական ըլլալու համար դեռ շատ բանի կարօտ է: Ուստի եթէ քու փոյթդ այն է որ տղայքը պարզ վերացեալ կերպով

կրօնից վարդապետութիւնը գիտնան՝ տուած ուսմունքդ պակասաւոր է. վասն զի քրիստոնէական կրօնքը գործնական առաքինութիւն կը պահանջէ. ինչպէս բժշկականութեան վերացեալ ուսման ամեն մէկ մասը գործնականին հետ կապուած է, նոյնպէս իմանալու է հաւատոյ գիտութիւնն ալ. և ինչպէս որ բժշկականութեան գլխաւոր նպատակն է առողջ պահել մարմինը, նոյնպէս ալ հաւատոյ վարդապետութեան ուսմանը դիտումն է կրթել՝ լուսաւորել զհոգին՝ առողջ և երջանիկ պահելու համար զայն: Հաւատոյ վարդապետութեան հետ պէտք է ուսուցանել նաև եկեղեցական ծէսերն ալ, որպէս զի տղայք ըստ եկեղեցական օրինաց զԱստուած պատուեն:...

— Յարգելի տէր, ըսաւ վարժապետը քահանային խօսքը կտրելով, եթէ ես ամեն բան ուզածիդ պէս ընէի, աշակերտքս ինչուան հիմա կրօնքէ զատ ուրիշ բան պիտի չխօրովէին. իմ պարտքս աղէկ կերպով կատարեր եմ, և տղոց ծնողքն ալ շատ գոհ են վրաս:

— Իրաւունք ունիս, վարժապետ, ըսաւ տանտէրը՝ որ հիւր իշխանին հետ ծառին կռթնած լուռ նստեր էր, քահանային յանդիմանական խրատուն տոգոհութիւն ցուցնելով: Ինչպէս որ մէյ մը կացինը զարնելով անկարելի է հաստ ծառին բունը կտրել, նոյնպէս ալ շատ տեսակ ուսմունք մէկէն չսորվի:

— Ստոյգ խօսեցար, ըսաւ քահանայն ժպտելով, թէպէտ և այն խօսքովդ ինծի հակառակ ելլել կ'ուզես. բայց խնդրեմ անկեղծ պատասխան տուր. երբոր դու որոշեցիր այս տունը շինել, արդեօք նախ և առաջ մտածեցիր գորգերը, որ հիմա սենեակներդ կը զարդարեն, որոնք դեռ չէին շինուած, նոյնպէս ալ անտարաւ կոյս չէիր մտածած դեռ անպատրաստ սենեկաց կահ կարասիք դնել, թոնիր, վարագոյր, պատուհաններուն ապակիները, սանդուխին զարդերը, և այլն: Բայց հաւանական է որ նախ ջրհոր մը փորել տուիր, որպէս զի գործաւորք

անկէ ջուր քաշեն իրենց պիտոյիցը և ըլլուելու չէնքին համար, յետոյ հողոյն տակը հաստատուն հիմն դնել տալ և անոր վրայ պատ շարել: Եթէ այսպէս ընել չտայիր, այլ փութայիր շուտով տունդ զարդարել՝ չմտածելով անոր հիման ամրութեան վրայ, իրաւցնէ ինչուան հիմա տունդ կը կործանէր: Ահա և սոսիկ այս է տղոց կրթութեան ճշգրիտ օրինակը. վասն զի եթէ տղոց սըրտին մէջ կրօնքը հաստատուն հիմն չունենայ, ան ատեն հոգին ալ մարմնոյն մէջ միշտ վտանգաց մէջ կը բնակի. երբոր միտքարութեան կարօտի, ուր պիտի գտնայ զայն:

— Շատ գեղեցիկ կը խօսիս, ըսաւ վարժապետը, բայց բոլորն ալ քու պաշտօնիդ յարմար բաներ են:

Այսպէս զուրցելու ատեն մէկ կողմանէ վարդի թուփերէն վարդ մը կը կտրէր, և ձեռքը բռնած խաղալով անոր տերևները կը փետտէր, յայտնելով իր տհաճութիւնը քահանային խօսակցութեան վրայ: Տան իշխանը իմանալով զայն, և տգիտութեամբ չկարենալով ուսեալ քահանային վայելուչ պատասխան մը տալ, բարձրաձայն ծիծաղով մը ըսաւ.

— Այսարհիս վրայ հրաշալի բաներ ալ կը գտուին, թրթուրներէ թիթեռնիկներ կը ձևանան. և ինչպէս ամեն մէկ թիթեռնիկ տարբեր գոյն ունի, նոյնպէս ալ մարդիկ իրենց մէջ տեսակ տեսակ կարծիք ունին. ես քու խօսքերդ կը գովեմ. բայց շատ գոհ եմ վարժապետին ըրածին ալ, վասն զի չեմ կրնար համոզուիլ թէ ինչու մեր տղայք միայն սուրբ կրթութիւն պիտի առնուն, մինչդեռ այլք իրենց տղոցը վրայ խնամք չեն տանիր:

— Ահա այս է աշխարհիս թշուառութեան էական պատճառը, վասն զի որչափ շատ ուսանին մարդիկ առանց իրենց գործքը սորվածնուն հետ համաձայնելու, այնչափ աւելի հետզհետէ գէշ կ'ըլլան:

Քահանայն այս բառերը քիչ մը դառն արտաբերեց: Իսկ տանտէրն ալ՝ ձեռքերը արևելեան բարև տալու ոճով

կուրծքը դրած՝ ուսերը շարժելով ըսաւ .

— Յարգոյ տէր, մեք երկուքնիս կարող չենք բոլոր աշխարհքը լաւ վիճակի հասցընել. մարդուս զմարդկութիւն կըրթելու ջանքը գովելի է՝ բայց միշտ անօգուտ : Երթանք երթանք, սեղանի նշան տուին . մէկդի թողունք հիմա աշխարհիս պատշաճ սեպուած բոլոր դարմանները, և սեղանին տուածէն քիչ մը զօրացնենք զմեզ : Տէր իշխան և յարգելի տէր, կը յուսամ որ արժանի կը համարիք իմ հրաւէրս ընդունելու . մանաւանդ որ այսօր ինծի փափագելի է ձեզի հետ զուարճութեամբ օրս անցնել :

Այսպէս ըսելով հիւրընկալ իշխանը անցաւ երկու մեծարոյ հիւրերուն մէջը և զանոնք թեւոցը մէջ առնելով տարաւ խօսակցելով զէպ 'ի տուն . և ուսուցչին պատուիրեց որ ինքն ալ տղոց հետ շուտով վեր գայ : Քահանային խօսակցութիւնը հիւրընկալ իշխանին վրայ ամենին ազդեցութիւն չէին ըրած, իսկ ընդհակառակն ուսուցչին մեծ տպաւորութիւն ձգեւ էին : Նոյն իսկ քահանային մտերիմ իշխանը, որ հաստատուն կը փափաքէր տղոց քրիստոնէավայել կրթութեանը, սակայն կը կարծէր թէ քահանայն իր բարի նախանձաւորութեանը մէջ չափը անցուցած էր : Սեղանին վրայ տանտէր իշխանը մեծ ուրախութիւն կը ցուցընէր, և ամեն նոր համեղ կերակուր մը սեղանին վրայ դալու ատեն թողութիւն կը խնդրէր սեղանոյն պարզութեանը համար, ըսելով .

— Բոլորովին տարբեր պատրաստութիւն կը տեսնայի եթէ առաջուց գուշակէի թէ այսօր պատիւ պիտի ունենամ ձեր այցելութիւնը ընդունելու :

Այս սնապարծ խօսքերը քահանային անախորժ կու գային և ձանձրութիւն կը բերէին վրան : Քահանային վարժապետին հետ ըրած վարմունքը կը յայտնէին անոր վրայ գէշ համարումն ունենալը : Իսկ վարժապետն ալ տղոց հետ խօսակցելով կը ջանար անոնց սիրտը շահիլ, և փոխանակ մեծանձնութեամբ

իրեն ձգելու զանոնք, անմտաբար անոնց ըրածին կը հետեւէր, քահանային պատկառելի ներկայութիւնը բանի տեղ չդնելով՝ որ միայն իր բարւոյն համար խրատեր է զանիկայ . բայց ինքը 'ի բնէ հպարտ ըլլալով զայն խրատը նախատինք կը համարէր : Քահանայն ալ անոր ամեն ըրածը ուշադրութեամբ դիտելով ու կշռելով, միտքը դրաւ հաստատուն որ ալ չթողու իր բարեկամին տղայքը երկայն ատեն անոր կրթութեանը տակ :

Տղոց աղէկ դաստիարակութեանը համար ըլլալի փոփոխութիւնը փութացընելը լաւ չէր համարեր . վասն զի արդարախոհ անձ մ'ըլլալով ամեն բանի նախատես կ'ըլլար առաջուց : Իր նպատակը միայն տղոց բարոյական օգուտն էր . բայց նաև կերպ մը կը մտածէր վարժապետին սիրտն ալ չվշտացնելու . անոր համար Աստուծոյ օգնականութիւնը և օրհնութիւնը միշտ կը խնդրէր՝ գիտնալով որ առանց Աստուծոյ միջնորդութեանը անպտուղ կ'ըլլայ իր վաստակը :

Կը շարունակուի :

ԿԱԼԿԱԹՈՅԻ ԶՐԿԻՐՆԵՐԸ

Անոնք որ Հնդկաստան ջրկրի օգտակար արհեստը կ'ընեն պիտեղտի պարսիկ անուամբ կը կոչուին : Ինչպէս բոլոր այն ժողովուրդք՝ որ բացարձակապէս ընդեղէններով կը սնանին և շատ քիչ անգամ ոգելից ըմպելիքներ կը խմեն՝ այսպէս Հնդիկք ալ մեծապէս փոյթ ունին մաքուր զուտ ու զով ջուր ունենալու : Այն տակառները որոնց մէջ Հնդիկք ջուրը կը կրեն՝ Քաշէր կը կոչուին . սակայն պատկերս ներկայացնող ջրկիրը՝ մորթէ տիկ մը կը գործածէ այս բանիս, որմէն մահմետական ըլլալը կ'իմացուի : Շատերը այս տիկերը իրենց կռնակը շալկած կը կրեն ու ջուրը աժան կը վաճառեն . այլք ասոր հակառակ՝ առջիկներէն աւելի ճոխ, տիկը՝ ե.